

Til lovforslag nr. L 23. Betænkning afgivet af Forskningsudvalget den 24. maj 1991

Betænkning

over

Forslag til lov om Danmarks Grundforskningsfond

Udvalget har behandlet lovforslaget i en række møder og har herunder stillet spørgsmål til undervisnings- og forskningsministeren, som denne har besvaret skriftligt.

Endvidere har udvalget modtaget skriftlige henvendelser fra:

Det Kongelige Danske Videnskabernes Selskab,
Forskningsrådenes Formandskollegium,
Rektorkollegiet og
Sektorforskningens Direktørkollegium.

Der er af undervisnings- og forskningsministeren stillet ændringsforslag, hvorom henvises til de ledsagende bemærkninger.

Herefter indstiller et *flertal* (udvalget med undtagelse af Fremskridtspartiets medlem) lovforslaget til *vedtagelse* med de af undervisnings- og forskningsministeren stillede ændringsforslag.

Et flertal inden for flertallet (Socialdemokratiets, Socialistisk Folkepartis, Centrum-Demokraternes, Det Radikale Venstres og Kristeligt Folkepartis medlemmer af udvalget) udtaler følgende:

Flertallet konstaterer, at der igennem mange år har været meget få ledige stillinger på de fleste forskningsinstitutter. Resultatet heraf er, at et betydeligt antal forskere, der på enhver tænkelig måde har bevist deres forskningskvalifikationer, ikke har opnået fast tilknytning til et forskningsmiljø. Især kvinder synes at være

ofre for denne skæbne. Problemet må forventes forværret i de kommende 10–15 år på grund af lille naturlig afgang og en forventet øget satsning på forskeruddannelse. Der er tale om både et betydeligt spild af ressourcer og et brud på en vigtig mekanisme til styrkelse af forskningen, hvis kvalitet ikke kan belønnes.

Fonden skal derfor have frihed til at afsætte midler til et antal ekstraordinære stillinger af kortere eller længere varighed på lektor- og professorniveau. Forskere, der ved publicering i anerkendte tidsskrifter, deltagelse i anerkendte internationale kongresser med inviterede indlæg eller lignende klart har bevist, at de mindst er på højde med de bedste, kan således fortsat berige dansk forskning.

Endelig er der i det danske forskningssystem stor mangel på såkaldte post.doc.-stillinger, dvs. tidsbegrænsede stillinger til forskere, der har opnået Ph.D.-graden.

Grundforskningsfonden alene kan ikke løse disse problemer, men den bør ikke afskæres fra muligheden for at deltage.

For alle de nævnte typer forskere, der bliver ansat af Grundforskningsfonden, gælder det, at værtsinstitutionerne får tilført de nødvendige midler til løn og andel i annuum og forskningsmidler. De pågældende skal endvidere kunne deltage i værtsinstitutionens daglige funktioner, herunder undervisning, idet der dog ikke herved sker nogen udvidelse af institutionens samlede undervisningsressourcer.

Et *mindretal* (Fremskridtspartiets medlem af udvalget) indstiller lovforslaget til *forkastelse* ved 3. behandling, men kan stemme for de under nr. 7, 8 og 9 stillede ændringsforslag og ønsker at udtale følgende:

Mindretallet indstiller lovforslaget til forkastelse, fordi lovforslaget betyder, at forskningsfondens 7 medlemmer reelt får »monopol« på at give virksomheder og projekter tilskud, uanset om det er konkurrencedygtige projekter. Det ville være bedre at bruge en 125 pct.s afskrivning. Derved sikres virksomhedernes medvirken til at gennemføre realistiske forskningstanker.

Desuden er det fiktive penge, man vil bruge. Regeringen vil tage 2 mia. kr. af privatiseringspengene og sætte dem ind i fonden, som så kan »høste« 200 mio. kr. om året i renteindtægter. Det er altså ikke regeringen, der skaffer penge, men regeringen inddriver dem fra privatiseringer.

Hvis regeringen er i stand til at fremtrylle 2 mia. kr., er der jo slet ingen grund til at lave en fond. Man skulle hellere afdrage de 2 mia. kr. på statsgælden og så give 200 mio. kr. til projektet om året.

Ændringsforslag

Af *undervisnings- og forskningsministeren*, tiltrådt af et *flertal* (udvalget med undtagelse af FP):

Til § 1

1) *Stk. 1* affattes således:

»Til styrkelse af Danmarks forskningsmæssige udviklingsevne oprettes Danmarks Grundforskningsfond med en grundkapital på 2 mia. kr., som overføres til fonden fra staten.«

Til § 2

2) § 2 affattes således:

»§ 2. Fonden ledes af en bestyrelse, hvis formand og medlemmer udpeges af undervisnings- og forskningsministeren i deres personlige egenskab:

- 1) En formand udpeget af undervisnings- og forskningsministeren,
- 2) 3 medlemmer indstillet af de 6 statslige forskningsråds formandskollegium uden for rådernes midte,
- 3) 1 medlem indstillet af Rektorkollegiet uden for kollegiets midte,
- 4) 1 medlem indstillet af Sektorforskningens Direktørkollegium uden for kollegiets midte,
- 5) 1 medlem indstillet af Det Kongelige Danske Videnskabernes Selskab,
- 6) 1 medlem indstillet af Akademiet for de Tekniske Videnskaber og
- 7) 1 medlem udpeget af undervisnings- og forskningsministeren.

Stk. 2. Bestyrelsen tilrettelægger selv sin administration.

Stk. 3. Nedlægges eller ændres nogen af de i stk. 1 nævnte indstillingsberettigede parter væsentligt, fastlægges det i fundatsen, jf. § 3, hvordan det pågældende medlem indstilles.«

Til § 3

3) § 3 affattes således:

»§ 3. Fondens fundats fastsættes ved kongelig anordning efter indstilling fra bestyrelsen. I fundatsen fastsættes regler for indstilling af og funktionsperioder for bestyrelsens medlemmer.«

Til § 4

4) § 4 affattes således:

»§ 4. Det er bestyrelsens opgave at forvalte og nyttiggøre fondens midler i overensstemmelse med Grundforskningsfondens formål. For at opfylde dette formål kan bestyrelsen

- 1) efter aftale med eksisterende forskningsinstitutioner og på vilkår, der fastsættes af bestyrelsen, for en kortere eller længere årrække finansiære oprettelse eller udvidelse af institutter og centre ved eller på tværs af institutionerne,
- 2) oprette stillinger på lektor- og professorniveau for en kortere eller længere årrække og

3) oprette stipendier til forskere med Ph.D.-grad.«

Til § 5

5) § 5 affattes således:

»§ 5. Grundforskningsfondens bestyrelse kan benytte statens forskningsråd, jf. lov om Forskningspolitisk Råd og forskningsråd, til at foretage den faglige, videnskabelige vurdering af fremsatte forslag, og rådene kan selv tage initiativ til at fremsætte forslag. Til rådgivning om anvendelse af fondens midler kan endvidere oprettes ad hoc-komiteer bestående af højt kvalificerede aktive forskere fra ind- og udland.«

Til § 6

6) § 6 affattes således:

»§ 6. Fondens bestyrelse offentliggør hvert år en beretning om fondens virksomhed.«

Af undervisnings- og forskningsministeren, tiltrådt af udvalget:

Til § 13

7) I stk. 1 ændres »præsident« til: »formand«.

8) I stk. 2 ændres »Præsidenten« til: »Formanden«, og », medlemmerne af Den Videnskabelige Komité« udgår.

Til § 14

9) Paragraffen udgår.

Af undervisnings- og forskningsministeren, tiltrådt af et flertal (udvalget med undtagelse af FP):

Til § 15

10) § 15 affattes således:

»§ 15. Undervisnings- og forskningsministeren fastsætter tidspunktet for lovens ikrafttræden efter forhandling med finansministeren.«

Bemærkninger

Til nr. 1

Til langsigtet styrkelse af Danmarks forskningsmæssige udviklingsevne foreslås ved lov oprettet en uafhængig grundforskningsfond, der skal have overført et beløb på 2 mia. kr., som staten har indvundet ved privatisering.

Fondens midler, der bestyres af en uafhængig bestyrelse, skal anvendes til finansiering af forskning af høj international klasse.

Forslaget om Grundforskningsfonden er et vigtigt element i regeringens erhvervs politik og indgik i det forlig, som blev indgået om finansloven i februar 1991. Det fremgår heraf, at forsknings- og udviklingsindsatsen skal styrkes gennem øgede midler til forskning.

Dette sker med henblik på at fremme dansk økonomis langsigtede konkurrenceevne.

Ændringen i lovteksten i forhold til det fremsatte lovforslags tekst er sket for ikke på forhånd at udelukke forskningsområder fra at få støtte fra fonden.

Til nr. 2

Ifølge ændringsforslaget vil bestyrelsen blive sammensat på en måde, der i størst muligt omfang sikrer fondens uafhængighed, blandt andet ved, at de enkelte medlemmer indstilles og udpeges i deres personlige egenskab og ikke som repræsentanter for særinteresser.

Grundforskningsfonden må have en stærk og uafhængig ledelse, som har en kompetent, bred og aktuel indsigt i dansk og international forskning.

For at sikre fondens uafhængighed, ikke blot af statsfinanserne, men også af den etablerede forskningsverden, præciseres det, at de medlemmer, der indstilles af Forskningsrådenes Formandskollegium, af Rektorkollegiet og af Sektorforskningens Direktørkollegium, skal findes uden for disses egen kreds.

For at sikre, at bestyrelsesmedlemmerne er uafhængige, men samtidig har et grundigt kendskab til og er anerkendte i den danske forskningsverden, skal medlemmer af bestyrelsen indstilles af formandskollegiet for de seks statslige forskningsråd, Det Kongelige Danske

Videnskabernes Selskab, Rektorkollegiet, Sektorforskningens Direktørkollegium og Akademiet for de Tekniske Videnskaber.

Med henblik på i bestyrelsen at sikre en balance fagligt og geografisk og mellem den offentlige og den private sektor vil den endelige udpegning af medlemmerne ligge hos ministeren, dels efter indstilling fra de nævnte parter, dels ved udpegning af et medlem efter ministerens eget valg. Herved falder udpegningen ind under ligestillingsloven.

Til nr. 4

Grundforskningsfonden sigter alene på at skabe og styrke grundforskningsmiljøer.

Fondens formål i henhold til § 1 er at styrke dansk grundforskning. Det samme formål har forskningsrådene, men til forskel fra disse sigter Grundforskningsfonden alene på at skabe og styrke grundforskningsmiljøer, mens projektstøtte fortsat overlades til forskningsrådene.

Fondens positive virkning bliver størst, hvis dens midler anvendes på en måde, der styrker kvaliteten af den forskning, der i øvrigt udføres i Danmark. Dette formål sikres bedst, hvis de af fonden skabte eller styrkede forskningsmiljøer placeres på eller ved eksisterende forskningsinstitutioner, dvs. som hovedregel på universiteterne og de højere læreanstalter.

Ved at placere forskningsmiljøerne på eksisterende forskningsinstitutioner sikres desuden forbindelse mellem forskning og undervisning og brugere i øvrigt. Midlerne kan strækkes til flere miljøer, når der tages udgangspunkt i eksisterende miljøer, end hvis der alene var tale om at bygge nye institutter op fra grunden.

Fonden bør derfor som hovedregel finde de stærkeste eksisterende miljøer på universiteterne og de højere læreanstalter samt i et vist omfang på sektorforskningsinstitutterne og styrke disse. Det kan ske ved at organisere en gruppe forskere i et nyt institut eller ved at tilføre et eksisterende institut flere forskningsmidler.

Der bør være mulighed for at skabe nye miljøer på områder, hvor det er af national interesse, at Danmark får en stærk forskning, selv om

der ikke er et eksisterende miljø at tage udgangspunkt i.

Det kan i denne forbindelse være et egnet middel at søge at få en eller flere højt kvalificerede udenlandske forskere til at forestå opbygningen.

Fonden skal have mulighed for at finansiere initiativer i form af centre, der på forhånd har en fastlagt tidsramme. Ved centre forstås her såvel fysiske som murstensløse centre, dvs. netværk mellem eksisterende institutter. Derudover kan den finansiere enheder, der forudsættes underkastet regelmæssige evalueringer med henblik på beslutning om fortsættelse eller nedlæggelse.

Efter disse retningslinjer kan fonden finansiere flere miljøer end de 4-6, der har været tale om. Det er hensigten, at bestyrelsen skal stå helt frit med hensyn til, hvor mange institutter den vil oprette, og hvor de skal placeres. På samme måde må fonden stå frit med hensyn til, hvordan midlerne anvendes bedst muligt til opfyldelse af formålet.

Til nr. 5

Regeringen forventer, at Grundforskningsfondens bestyrelse vil tage sine beslutninger på basis af grundig konsultation med alle relevante forskningsråd og -udvalg.

Ifølge lovforslagets § 5 skulle bestyrelsen rådgives af en videnskabelig komité i alle videnskabelige spørgsmål.

Da det er blevet påpeget, at ingen nok så stor videnskabelig komité vil kunne rumme den nødvendige ekspertise, foreslås det, at bestyrelsen foruden at støtte sig til det eksisterende rådssystem, hvor det skønnes hensigtsmæssigt, også nedsætter komiteer bestående af de bedste aktive forskere fra ind- og udland.

Til nr. 7 og 8

Ændringsforslagene til § 13 er konsekvensrettelser begrundede i ændringsforslaget til § 2.

Til nr. 9

Paragraffen udgår med den virkning, at for-

valtningsloven, offentlighedsloven og loven om offentlige myndigheders registre finder anvendelse på fondens virksomhed.

Til nr. 10

Det foreslås, at ministeren bemyndiges til at

fastsætte tidspunktet for lovens ikrafttræden, således at bestyrelsen kan være nedsat og arbejdet kan påbegyndes umiddelbart efter ikrafttrædelsestidspunktet, og således at fondens kapital kan overføres til fonden på ikrafttrædelsestidspunktet.

Ove Fich (S) Søren Hansen (S) Frank Jensen (S) Sonja Mikkelsen (S)

Karen Jespersen (S) Helen Jørgensen (S) Henrik Dam Kristensen (S)

Rahbæk Møller (SF) fmd. Jette Pors (CD) Eva Møller (KF) Jens Jørgensen (KF)

Eva Kjer Hansen (V) Anders Mølgaard (V) Filt Jensen (V) Ernst B. Schmidt (FP)

Elisabeth Arnold (RV) Lysholm Christensen (KRF) nfm.